

LAKIALOITE 68/2003 vp

Ulkomaalaislaki

Eduskunnan puhemiehelle

ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Lakialoite on rinnakkaislakialoite hallituksen esitykselle ulkomaalaislaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 28/2003 vp).

Ulkomaalaislain kokonaisuudistus on tarpeellinen, sillä nykyisen lain lukuisat muutokset ovat tehneet laista vaikeaselkoisen ja osin ristiriitaisen. Myös Euroopan unionin maahanmuutto- ja pakolaispolitiikan harmonisaatiopyrkimykset ovat ohjanneet ulkomaalaislain kokonaisuudistusta. Onkin ensiarvoisen tärkeää, että Suomeen saataisiin toimiva ulkomaalaislaki, joka takaisi ulkomaalaisille riittävän oikeusturvan ja inhimillisen kohtelun. Laki on tärkein ulkomaalaisen asemaa koskeva laki ja koskee useita keskei-

siä perus- ja ihmisoikeuksia, kuten oikeutta kansainväliseen suojeluun ja perhe-elämän suojaan. Lakialoitteessa kiinnitetään huomiota vain muutamiiin kohtiin laajassa ulkomaalaislakiesityksessä. Ihmisoikeusnäkökulmasta tärkeitä ovat erityisesti lapsen etu, turvapaikkamenettely ja turvapaikanhakijan oikeusturva. Aloitteessa esitetään muutoksia myös joihinkin oleskelulupasääntöksiin, jotka hallituksen esittämässä muodossa ovat ulkomaalaisen oikeusturvan kannalta ongelmallisia tai heikentävät ulkomaalaisen asemaa nykyisestä laista. Lisäksi ulkomaalaisten opiskelijoiden asemaan esitetään parannuksia verrattuna hallituksen esitykseen.

YLEISPERUSTELUT

Lapsen etu

Lapsen edun ensisijaisuuden periaatteen tulisi läpäistä koko ulkomaalaislaki. Näin ei ole hallituksen esityksessä kaikilta osin.

Hallituksen esitykseen sisältyy periaate kansainvälisten ihmisoikeussopimusten soveltamisesta ulkomaalaislain mukaisissa asioissa. Tämän mukaisesti myös yksittäisten säännösten tulee olla yhdenmukaiset kansainvälisten sopimusten velvoitteiden kanssa. Kuitenkin lakiesityksen 6 §:n 1 momentin ehdotettu sanamuoto lapsen edun erityisestä huomioimisesta poik-

keaa YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 3 artiklan sanamuodosta, joka on velvoittavampi. Sanamuoto tulisikin korjata yleissopimusta vastaavaksi.

Mikä sitten on lapsen etu ja kuka sen arvioi? Ulkomaalaisviranomaiset ovat tulkinneet tähän mennessä velvollisuuden huomioida lapsen etu päätöksenteossa niin, että heillä olisi säännöksen nojalla oikeus päättää lapsen edusta. Päätöksen he ovat voineet sitten sanoa johtavan ulkomaalaiselle kielteiseen ratkaisuun. Esityksen perusteluissa todetaan, että viranomaisen tehtävä-

nä on valvoa, että lapsen etu toteutuu ja että sosiaalityöntekijät ovat lapsen edun selvittämisessä usein keskeisessä asemassa. Tällaista perustelua ei tule hyväksyä. Viranomaisille ei tule säätää ensisijaista oikeutta päättää siitä, mikä on esimerkiksi lapsen edun mukainen asuinmaa tai onko lapsen tai hänen vanhempansa karkottaminen tai oleskeluluvan myöntäminen lapsen edun mukaista. Perusteluihin tulisi kirjata selvästi, että lapsen huoltajilla on aina ensisijainen oikeus ja velvollisuus päättää lapsensa asioista ja edusta. Vain siinä tapauksessa, että huoltajien käsitystä voidaan epäillä virheelliseksi tai huoltajat ovat keskenään erimielisiä, olisi sosiaalityö tai muilla viranomaisilla oikeus puuttua lasta koskevaan päätöksentekoon. Myös lapsen oikeuksia koskevan sopimuksen 3 artiklan 2 kappaleessa ja 5 artiklassa korostetaan lapsen vanhempien ja laillisten huoltajien olevan vastuussa lapsesta ja heillä olevan oikeus päättää lapsen kasvatuksesta. Lapsen edusta päättäminen on myös kansallisesti Suomessa säädetty huoltajien tehtäväksi (ks. laki lapsen huollosta ja tapamisoikeudesta 4 §).

Edellä esitetyillä perusteilla on myös huolehtittavaa esitykseen sisältyvän 52 §:n perustelut, joissa käsitellään mm. ilman vanhempia tulleiden lasten perheen yhdistämistä. Perusteluissa on lause siitä, että "jos vanhempien olinpaikka selviää ja lapsen paluu voi tapahtua turvallisesti, perheen yhdistäminen tapahtuisi siellä, missä vanhemmat oleskelevat. Perheen yhdistäminen voisi tapahtua myös Suomessa, jos se on lapsen edun mukaista..." Näin ollen yksilöllisestä inhimillisestä syystä oleskeluluvan saaneen alaikäisen perheen yhdistäminen tapahtuisi ensisijaisesti siellä, missä vanhemmat oleskelevat. Tämä on selkeä heikennys ilman huoltajaa tulleiden lasten asemaan ja vastoin periaatetta ottaa lasta koskevassa päätöksenteossa huomioon ensisijaisesti lapsen etu. Lakiin ei tule asettaa oletettavia lapsen edusta, kun jokainen tapaus ja hakemus tulee käsitellä yksilöllisesti. Lapsen edun tulee olla ehdoton lähtökohta myös perheen yhdistämisessä. Lause, että perhe yhdistettäisiin vanhempien kotimaahan, ohjaa ennakkoon viranomaisen harkintaa ja saattaa asettaa lapsen to-

dellisen edun toissijaiseen asemaan päätöksenteossa. Lause olisikin hyvä poistaa perusteluista ja erityisesti todeta, että alaikäisen perheen yhdistämishakemus on ratkaistava ottaen lähtökohdaksi lapsen edun toteutuminen.

Ongelmallista esityksessä on myös se, että alaikäisiä sisaruksia ei määritellä perheenjäseniksi. Joissain tilanteissa lapsen ainoat elossa olevat läheiset ovat hänen alaikäiset sisaruksensa, ja he muodostavat perheen, jolla tulee olla oikeus elää yhdessä. Myös lapsen kuuleminen lasta koskevassa asiassa on tärkeä osatekijä lapsen edun toteutumisessa. Lapsen kuulemisesta lasta koskevassa asiassa säädetään esityksen 6 §:ssä. Kuitenkaan määräys lapsen kuulemisesta silloin, kun tämän vanhempaa ollaan poistamassa maasta, ei sisälly lakiin. Tästä olisi aiheellista mainita laissa. Lisäksi kuulemisvelvollisuuden tulisi ulottua ulkomaalaisen maassa oleskeleviin vanhempiin.

Oleskelulupa

Hallituksen esitykseen sisältyvässä 4 luvussa säädellään ulkomaalaisen oleskelusta ja erilaisista oleskeluluvuista. Esityksen 39 §:n mukaan oleskeluluvan myöntäminen edellyttää pääsääntöisesti, että ulkomaalaisen toimeentulo on turvattu. Tällainen toimeentulovaatimus saattaa tiukasti sovellettuna johtaa lopputulokseen, jossa oleskeluluvan myöntämistä tukevat muut merkittävät syyt, keskeisimpinä perhesyyt tai humanitaariset syyt, sivuutetaan. Lainkohtaan sisällytetty lauseke mahdollisuudesta yksittäistapauksissa poiketa pääsäännöstä, mikäli siihen on poikkeuksellisen painava syy, on liian tiukka ja sana poikkeuksellinen tulisikin poistaa.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan 56 §:n kohdalla EU:n harmonisaatioon viitaten pysyvän oleskeluluvan myöntämisen edellytykseksi neljän vuoden asumisaikaa nykyisen 2 vuoden sijaan. Kuitenkin EU:n säännökset ovat minimistandardeja, joten jäsenvaltioille jää oikeus poiketa niistä edullisempaan suuntaan. Muutos hidastaisi ulkomaalaisten kotoutumista Suomeen, koska epävarmuus oleskeluoikeuden jatkumisesta pitkittyisi. Tällaiseen ulkomaalaisen aseman heikentämiseen nykyisestä käytännöstä ei

ole esitetty muutoinkaan riittäviä perusteita. Nykyinen hyväksi todettu 2 vuoden määräaika tulisi siten säilyttää.

Pysyvän oleskeluluvan myöntämisen esteet

Hallituksen esitykseen sisältyvässä 57 §:ssä ehdotetaan säänneltäväksi pysyvän oleskeluluvan myöntämisen esteistä. Esteiden sääntely vaikuttaa yksilön perusoikeuksiin muun muassa rajoituksena liikkumisvapauteen ja perhe-elämän suojaan, minkä vuoksi säännösten tulisi olla täsmällisiä. Esitetty sääntely on varsin ankara: pysyvä oleskelulupa voidaan jättää myöntämättä, jos ulkomaalaisen on todettu syyllistyneen rikokseen, josta on säädetty vankeutta, ja jopa niissä tapauksissa, joissa ulkomaalainen on pelkästään epäiltynä tällaisesta rikoksesta. Tämä mahdollistaa muun muassa toistuvien liikenne rikkomusten johdosta henkilöltä pysyvän oleskeluluvan epäämisen. Jopa useita vuosia Suomessa asuneelta perheen Suomeen perustaneelta henkilöltä voitaisiin evätä pysyvä oleskelulupa. Rikoksesta tuomitun rangaistuksen ei tarvitse olla edes lainvoimainen.

Lopputulos on kohtuuton niin ulkomaalaisen oikeusturvan kuin perhe-elämän suojan kannalta. Säännöksen soveltaminen voi myös johtaa ristiriitaan suhteellisuusperiaatteen kannalta. Korkein hallinto-oikeus onkin palauttanut tämänkaltaisia päätöksiä suhteellisuusperiaatteen vastaisina Ulkomaalaisvirastoon uudelleen käsiteltäväksi, koska se on katsonut, että syyllistymistä edellä mainitunlaisiin rikoksiin ei voida pitää nykyisen ulkomaalaislain 16.5 §:n mukaisena "erityisenä syynä", jota kyseisessä lainkohdassa tarkoitetaan (ks. mm. KHO 26.10.1999/2862). Esitystä tulisi muuttaa niin, että pysyvä oleskelulupa voidaan jättää myöntämättä, jos ulkomaalainen on saanut lainvoimaisen tuomion rikoksesta, josta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään yksi vuosi vankeutta.

Hallituksen esitykseen sisältyvässä 148 §:ssä säädetään käännyttämisen perusteista. Pykälän 1 momentin 8 kohdassa käännyttämisen edellytykseksi riittäisi pelkkä perusteltu syy epäillä ulkomaalaisen syyllistyneen rikokseen, josta on

säädetty Suomessa vankeusrangaistus, tai perusteltu syy epäillä ulkomaalaisen syyllistyneen toistuvasti rikoksiin. Saman momentin 9 kohdassa ehdotetaan säädettaväksi mahdollisuus käännyttää ulkomaalainen sillä perusteella, että tämä on syyllistynyt rikokseen, josta on tuomittu rangaistus. Tämä säännös mahdollistaa jälleen esimerkiksi erilaisten liikenne rikkomuksien johdosta tapahtuvan käännyttämisen. Myös nämä lainkohdat tulisi muuttaa edellä esitetyllä tavalla niin, että vaatimuksena on lainvoimainen tuomio rikoksesta, josta säädetty enimmäisrangaistus on yksi vuosi vankeutta. Edellä esitetyin perustein samalla tavoin tulisi muuttaa lisäksi 149 §:n 1 momentin 2 kohta, jossa säädetään ulkomaalaisen karkottamisesta rikosperusteella, koska nykyinen laki tältä kohdin edellyttää, että rikostuomio on lainvoimainen, eikä perusteluja lainkohdan muuttamiselle esitetä.

Turvallinen turvapaikka- ja alkuperämaa sekä nopeutettu menettely

Käsitteet turvallinen turvapaikkamaa ja turvallinen alkuperämaa ovat erittäin ongelmallisia. Turvallinen alkuperämaa on käsitteenä kansainvälisioikeudellisesti tuntematon ja lisäksi vastoin Geneven pakolaissopimuksen 3 artiklaa, jossa kielletään syrjimistä ketään alkuperämaan perusteella. Turvapaikkamenettelyn perusperiaate on hallituksen esitykseen sisältyvän 98.2 §:n mukaisesti yksilöllinen tutkinta. Vaikka lakiehdotuksen perusteluissa näkyy ajatus siitä, että turvallinen alkuperämaa määritetään jokaisen hakijan kohdalla yksilöllisesti ja jokainen hakemus käsitellään tapauskohtaisesti, niin lakitekstissä tämä ajatus ei näy. Turvallisen alkuperämaan ja turvapaikkamaan kriteerit ovat yleisiä ja niiden perusteella luonnehditaan maan yhteiskuntajärjestystä hyvin yleisellä tasolla. Käytännössä turvapaikkahakemusten arvioinneissa onkin käytetty turvallisten maiden listoja, mikä on täysin yksilöllisen ja tapauskohtaisen tutkinnan vastaista. Tällaisia listoja ei tule käyttää turvapaikkahakemusten päätöspäätöstenä.

Jotta turvapaikkamenettelyn yksilöllinen tutkinta voidaan turvata, tulee turvallisen turva-

paikka- ja alkuperämaan arvioinnin lähteä aina yksilö- ja tapauskohtaisesta harkinnasta. Mikään maa ei ole aina kaikissa tapauksissa kaikille turvallinen. Nämä seikat tulisi näkyä, ei pelkästään esityksen perusteluissa, myös itse lakitekstissä ja kyseisissä pykälissä.

Hallituksen esitykseen sisältyvässä 104 §:ssä säädetään menettelystä, jonka mukaan hakemus on ratkaistava seitsemän päivän kuluessa puhut-lupöytäkirjasta, jos katsotaan hakijan saapu-neen turvallisesta turvapaikka- tai alkuperä-maasta. Tämän lisäksi hakijalle annetaan paperi siitä, että hänen hakemustaan ei ole tutkittu ai-neellisesti. Menettely tarkoittaa käytännössä sitä, että viranomaisen on pakotettu mekaaniseen käsittelyyn eikä yksilöllinen käsittely ole mah-dollista. Pykälä on näin ristiriidassa lain 98.2 §:n kanssa. Pykälästä tulisi poistaa 1 momentti. Li-säksi toinen momentti tulisi muuttaa niin, että turvalliseen turvapaikkamaahan palautettavalle ulkomaalaiselle annetaan asiakirja, josta ilmee päätöksen perusteet.

Lakiesityksen 101 §:ssä säädetään siitä, mil-loin hakemus voidaan hylätä ilmeisen perusteet-tomana. Tälle arvioinnille ei ole säädetty määrä-aikoja. Jos hakemus hylätään ilmeisen perusteet-tomana, käsitellään se hallituksen esityksen mu-kaan 103 §:n 2 momentin 2 kohdan mukaisesti nopeutetussa menettelyssä. 98.2 §:ssä koroste-taan sitä, että hakemus käsitellään aina ja jokai-ssa yksittäisessä tapauksessa yksilöllisesti, oli kysymys sitten tavallisesta tai nopeutetusta me-nettelystä. Näin ollen, jos nopeutettu menettely halutaan säilyttää, tulee sen soveltamisessa nou-dattaa tarkoin yksilöllisen käsittelyn velvoitetta. Ei tule kuitenkaan hyväksyä, että esitykseen si-sältyvän 103 §:n 1 momentin 1 kohdan mukai-nessa voitaisiin jättää hakemus kokonaan tutki-matta, jos hakija on saapunut turvallisesta turva-paikkamaasta. Tämä on turvapaikanhakijan oi-keusturvan kannalta täysin kestävä ja lain 98.2 §:n kanssa ristiriidassa. Hallituksen esityk-sen esittämä muotoilu tarkoittaisi käytännössä sitä, että tutkittaessa turvallisesti luokitellusta turvapaikkamaasta tulleen hakijan hakemusta yksilöllistä arviointia ei aineellisesti suoritettaisi lainkaan.

Turvapaikanhakijan muutoksenhakumah-dollisuus turvapaikkapäätökseen

Nopeutettuun menettelyyn liittyy olennaisesti ns. pikakäännetyismahdollisuus. Nopeutettu me-nettely pikakäännetyismahdolluuksineen on saanut voimakasta kritiikkiä sekä suomalaisilta alan asiantuntijoilta, että myös kansainvälisesti Euroopan rasismin ja suvaitsemattomuuden vas-taiselta komissiolta (ECRI) ja YK:n pakolaisjär-jestöltä (UNHCR). Nykyistä nopeutettua menet-telyä on kritisoitu monimutkaiseksi ja sen on katsottu selkeästi heikentäneen turvapaikanhaki-joiden oikeusturvaa. ECRI onkin suosittanut Suomelle nopeutetun menettelyn uudelleentar-kastelua. Viime eduskuntakaudella valtioneu-vosto pyysi vähemmistövaltuutettua selvittä-mään, miten pikakäännetyistä on sovellettu. Sel-vitys tehdään tämän vuoden aikana. Vähemmis-tövaltuutettu on itse lausunnoissaan korostanut, että lain toimivuutta pitäisi tutkia. Siksi onkin erikoista, että lakiesitys annetaan ennen kuin ky-seinen selvitys on tehty. Hyvässä lainvalmistel-ussa selvitys olisi ollut lainvalmistelun osana.

Jos nopeutettu menettely sallitaan, myös 99 ja 100 §:n perusteella, tulee turvapaikan hakijan muutoksenhakumahdollisuus taata ja oikeustur-van toteutumisesta pitää huolta. Lakiesityksen 201 §:n mukaan käännetyispäätös kyseisissä ta-pauksissa voidaan panna täytäntöön valitukses-ta huolimatta joko heti tai kahdeksantena päivä-nä päätöksen tiedoksiantampana, ellei hallinto-oikeus kiellä täytäntöönpanoa. Kansainvälistä suojelua hakevilla henkilöillä on korostunut oi-keussuojan tarve heidän valitusasiansa koskies-sä perustavaa laatua olevia perus- ja ihmiso-i-keuksia saada suojaa vainoa, kidutusta ja epäin-himillistä kohtelua vastaan. Euroopan ihmiso-i-keustuomioistuimessa käsiteltyjen tapausten va-lassa (mm. Jabari v. Turkki, 11.7.2000, EIT) va-lituksella tulee myös nopeutetussa menettelyssä olla täytäntöönpanoa lykkäävä vaikutus, jos si-i-nä esitetään perusteltu väite valittajan ihmiso-i-keuksien loukkaamisesta maasta poistamisen seurauksena. EIT on katsonut maasta poistami-sen voivan rikkoa Euroopan ihmisoikeusyleisso-pimuksen 13 artiklan oikeutta tehokkaaseen muutoksenhakukeinoon. Myös eduskunnan pe-

rustuslakivaliokunta (PeVL 10/2002 vp) on katsonut yksittäistapauksissa olevan mahdollista, että maasta käännyttäminen ennen valituksen ratkaisemista on ristiriidassa mainitun sopimuksen 13 artiklan kanssa.

Nopeutettu turvapaikkamenettely on menettelynä vaativa, joten oikeusturvan tulee olla toimiva. Muutoksenhakuoikeus, joka ei lykkää täytäntöönpanoa, jää teoreettiseksi. Käytännössä hakijan tulisi lyhyen ajan sisällä kyetä hankimaan oikeusavustaja ja tulkki sekä keräämään vastanäyttöä esimerkiksi väitteelle hakemuksen ilmeisestä perusteettomuudesta. Lisäksi Helsingin hallinto-oikeuden tulisi kyetä antamaan asiassa kahdeksan vuorokauden sisällä ratkaisu. Olisikin tärkeätä, että myös nopeutetussa menettelyssä valitus automaattisesti lykkäisi maasta käännyttämistä koskevan päätöksen täytäntöönpanoa. Menettely, jossa valittajaa ei saa poistaa maasta ennen kuin Helsingin hallinto-oikeus on tosiasiallisesti ehtinyt ottaa kantaa valitukseen ja täytäntöönpanokelpoisuuteen, turvaisi ensisijaisen tärkeän valittajan oikeuden tehokkaaseen muutoksenhakukeinoon. Kun asia ulkomaalaislain 199 §:n nojalla voidaan ratkaista esittelystä yhden tuomarin kokoonpanolla, ei asian käsittely vaadi kohtuuttoman pitkää aikaa. Lakiesityksen 201 § tulee muuttaa edellä esitetyllä tavalla.

Opiskelijat

Hallituksen esitys ei tarjoa keinoja vastata työvoiman tarpeeseen Suomessa kaikilta osin. Ulkomaalaisten opiskelijoiden oleskelulupaongelmien ratkaiseminen opintojen loputtua ei olisi ristiriidassa ulkomaalaislain tavoitteiden tai muiden poliittisten tavoitteiden kanssa, mutta riittäviin muutoksiin ei ole tässäkin hallituksen esityksessä ryhdytty. Ulkomaalaiset opiskelijat kuitenkin voisivat valmistuttuaan koulutettuina, kielitaitoisina ja pitkään Suomessa asuneina vastata työvoiman tarpeeseen.

Opiskelijan oleskelulupa lakkaa olemasta voimassa valmistumishetkellä. Vaikka opiskelijalla olisi työpaikka, työperusteisen oleskeluluvan käsittely kestää niin kauan, että käytännössä

opiskelija ei voi jäädä suoraan Suomeen työskentelemään.

Eduskunnan työ- ja tasa-arvoasiainvaliokunnan edellistä hallituksen esitystä koskevassa lausunnossa on myös kiinnitetty huomiota työlupamenettelyn joustamattomuuteen seuraavasti:

"Valiokunta korostaa Suomessa opiskelevien ulkomaalaisten merkitystä suomalaisen yhteiskunnan tuntevana ja mahdollisesti jopa kotimaisia kieliä osaavana työvoimaresurssina ja katsoo, että valmistumisvaiheessa olevien opiskelijoiden oleskelulupien muuttamisen työntekijän oleskeluluviksi tulisi olla mahdollisimman joustavaa."

Hallituksen esitys ulkomaalaislaiksi pitääkin sisällään mahdollisuuden hakea opiskelijan tilapäiselle oleskeluluvulle jatkolupaa Suomessa. Järjestely on kuitenkin kankea, eikä takaa mahdollisuutta jäädä Suomeen hakemuksen käsittelyn ajaksi. Laki ei myöskään mahdollista työnhakua Suomesta käsin valmistumisen jälkeen, vaan oleskelulupa päättyy välittömästi valmistumiseen. Työnhakujakso on kuitenkin usein ehdoton edellytys sille, että opiskelija todella voisi jäädä Suomeen töihin. Esitystä tulisikin muuttaa tämän mukaisesti.

Myös 80 § tulee korjata opiskelijoiden kohdalla. Nyt opiskelijan oleskelulupa rajoittaa opiskelijan työnteon muina kuin loma-aikoina 20 tuntiin viikossa. Työnteon mahdollistavan oleskeluluvan saaminen kestää tavallisesti yli puoli vuotta, mikä käytännössä estää ulkomaalaisten opiskelijoiden työnteon lukukausien aikana. Harva työnantaja on valmis odottamaan työluvan käsittelyaikaa ja sitoutumaan opiskelijan palkkaamiseen niin pitkäksi ajaksi.

Työnteko tukisi opiskelijoiden sopeutumista suomalaisille työmarkkinoille ja siitä saatava palkka opiskelijan etenemistä. Suurin osa ulkomaalaisista opiskelijoista ei saa opintotukea, vaan he opiskelevat säästöjen, apurahojen ja palkan turvin. Lisäksi työnteko ei syrjäyttäisi ulkomaalaisten opiskelijoiden kohdalla opiskelua, sillä ulkomaalaisten opiskelijoiden opintomenestystä seurataan ja näyttö opintojen etenemisestä on yksi jatkoluvan saannin edellytyksistä.

Liikenteenharjoittajan velvollisuudet ja seuraamusmaksu

Ehdotuksen 11 lukuun liikenteenharjoittajan velvollisuuksista liittyy ongelmia erityisesti kansainväliseen suojeluun oikeutettujen henkilöiden asemasta. Ehdotetut säännökset menevät nykyisiä järjestelyjä selvästi pidemmälle ankaruudessaan. Tulee kuitenkin muistaa, että valtioilla on ihmisoikeusvelvoitteita myös omien maantieteellisten rajojensa ulkopuolella. Turvaan pääsy on pakolaisten suojelun ydinkysymys.

Hallituksen esitykseen sisältyvässä 173 §:ssä säädetään liikenteenharjoittajan matkustusasiakirjojen tarkastusvelvollisuudesta. Pykälä ei sisällä minkäänlaista viittausta suojelun tarvetta koskevan arvioinnin merkitykseen. Säännöksessä tulisi rinnastaa kansainvälisen suojelun tarve unionin kansalaisuuteen, jolloin samanlaista tarkastusvelvollisuutta ei ole, vaikka liikenteenharjoittajalla ei olekaan sinänsä erityisiä edellytyksiä tutkia tätä asiaa.

Lakiesityksen 175 §:n 1 momentin 3 kohdassa velvoitetaan liikenteenharjoittaja kuljettamaan Suomesta käännytetty ulkomaalainen "mihin tahansa maahan, jonne hänen pääsytään on taattu". Tällaisessakin tilanteessa pitää noudattaa perustuslain 9 §:n 4 momenttia ja ulkomalaislain 147 §:n palauttamiskieltoja. Tämä tulisi näkyä selvyuden vuoksi itse pykälätekstissä.

175 §:n 3 momentin takaisinkuljetusvelvollisuus ulotettaisiin nimenomaan turvapaikan tai muun kansainvälisen suojelun hakijoihin. Tämä asettaisi liikenteenharjoittajalle ankaran vastuun, jos Suomen viranomaiset päättävätkin olla sittemmin myöntämättä suojelua. Säännös vaikuttaa myös aidosti suojelun tarpeessa olevien henkilöiden vahingoksi asiassa, jossa heidän turvallisuutensa ja jopa henkensä on uhattuna.

Esityksen 179 §:n säännös seuraamusmaksusta on varsin ongelmallinen taas siitä syystä, että siinä rikosoikeudelliseen sanktioon verrattavan hallinnollisen seuraamuksen määräämisessä noudatettaisiin ankaraa vastuuta ja käännettyä todistustaakkaa. Tämä on ongelmallista sekä perustuslain 21 §:n että Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan mukaisen syyttömyysolettaman kannalta. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan (PeVL 13/1998 vp ja PeVL 25/1996 vp) todennut, että ehdotetun kaltaiset järjestelyt merkitsevät, että yksityiset liikenteenharjoittajat saavat luonteeltaan julkisia tehtäviä ja että pakolaisten suojelu saattaa vaarantua. Liikenteenharjoittajalle esityksen mukaisesti asetettu velvoite voi tosiasiallisesti estää turvapaikkaa tarvitsevilta henkilöiltä mahdollisuuden hakea turvapaikkaa ja käyttää laillisia liikennevälineitä. Kuljetusyhtiöille aiheutuvista rahallisista seuraamuksista tulisi edelleen säädellä rikoslaisissa, ei ulkomaalaislaissa.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 luku. Yleiset säännökset

6 §. *Lain soveltaminen alaikäisiin.* Hallituksen esitykseen sisältyvässä 1 §:ssä on periaate kansainvälisten ihmisoikeussopimusten soveltamisesta ulkomaalaislain mukaisissa asioissa. Lakiesityksen 6 §:n 1 momentin sanamuoto tulisi korjata vastaamaan YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 3 artiklaa.

4 luku. Oleskelu

37 §. *Perheenjäsen.* Hallituksen esitykseen sisältyvän 37 §:n 1 momentissa perheenjäseneksi ei ole katsottu alaikäisiä sisaruksia. Alaikäiset sisarukset tulisi huoltajan lisäksi lisätä alaikäisen perheenjäseneksi pykälän 1 momenttiin.

39 §. *Toimeentuloedellytys oleskelulupaa myönnettäessä.* Hallituksen esitykseen sisältyvän 39 §:n mukaan oleskeluluvan myöntäminen edellyttää pääsääntöisesti, että ulkomaalaisen toimeentulo on turvattu. Tällainen toimeentulo vaatimus saattaa tiukasti sovellettuna johtaa siihen, että oleskeluluvan myöntämistä tukevat muut merkittävät syyt, keskeisimpinä perhesyyt tai humanitaariset syyt, sivuutetaan. Lainkohtaan sisällytetty lauseke mahdollisuudesta yksittäistapauksissa poiketa pääsäännöstä, mikäli siihen on poikkeuksellisen painava syy, on liian tiukka. Sana poikkeuksellinen tulisi poistaa pykälän 1 momentista.

54 §. *Jatkoluvan myöntäminen.* Hallituksen esitykseen sisältyvässä 54 §:ssä säädetään edellytyksistä jatkoluvan myöntämiselle. Pykälän 5 momentissa säädetään uuden määräaikaisen oleskeluluvan myöntämisestä uudella perusteella. Opiskelijan oleskelulupa lakkaa olemasta voimassa valmistumishetkellä. Esitetty järjestely on kankea, eikä takaa opiskelijalle mahdollisuutta jäädä Suomeen työperusteisen oleskelulupahakemuksen käsittelyn ajaksi. Esitys ei myöskään mahdollista työnhakua Suomesta käsin valmistumisen jälkeen. Momenttiin tulisi lisätä nimenomainen lause siitä, että ulkomaalaiselle, jolle on myönnetty tilapäinen oleskelulupa opiskeluja varten, voidaan myöntää oleskelulupa opiskelujen päätyttyä sillä perusteella, että henkilö etsii töitä Suomesta.

55 §. *Jatkoluvan pituus.* Hallituksen esitykseen sisältyvässä 55 §:ssä säädetään myönnettävän jatkoluvan pituudesta. Vastavalmistuneelle opiskelijalle työnhakujakso on usein ehdoton edellytys sille, että opiskelija todella voi jäädä Suomeen töihin. Pykälään tulisi lisätä uusi neljä momentti, jonka mukaan, jos oleskelulupa myönnetään sillä perusteella, että henkilö Suomessa käytyjen opiskelujen päätyttyä etsii töitä Suomesta, myönnettävän oleskeluluvan voimassaoloaika ei saa olla lyhyempi kuin kuusi kuukautta.

56 §. *Pysyvän oleskeluluvan myöntäminen.* Hallituksen esityksessä ehdotetaan 56 §:n kohdalla

pysyvän oleskeluluvan myöntämisen edellytykseksi neljän vuoden asumisaikaa nykyisen 2 vuoden sijaan. Tällaiseen ulkomaalaisen aseman heikentämiseen nykyisestä käytännöstä ei ole esitetty riittäviä perusteita. Nykyinen hyväksittiin todettu 2 vuoden määräaika tulisi säilyttää. Pykäläesitystä tulisi muuttaa siten, että neljän vuoden määräaika muutetaan kahden vuoden määräajaksi.

57 §. *Pysyvän oleskeluluvan myöntämisen esteet.* Hallituksen esitykseen sisältyvässä 57 §:ssä ehdotetaan säänneltäväksi pysyvän oleskeluluvan myöntämisen esteistä. Pysyvä oleskelulupa voidaan jättää myöntämättä, jos ulkomaalaisen on todettu syyllistyneen rikokseen, josta on säädetty vankeutta ja jopa niissä tapauksissa, joissa ulkomaalainen on pelkästään epäiltynä tällaisesta rikoksesta. Rikoksesta tuomitun rangaistuksen ei tarvitse olla edes lainvoimainen. Lopputulos on kohtuuton niin ulkomaalaisen oikeusturvan kuin perhe-elämän suojan kannalta. Pykälää tulisi muuttaa niin, että pysyvä oleskelulupa voidaan jättää myöntämättä, jos ulkomaalainen on saanut lainvoimaisen tuomion rikoksesta, josta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään yksi vuosi vankeutta.

5 luku. Työnteko

80 §. *Rajoitettu työnteko muun oleskeluluvan kuin työntekijän oleskeluluvan nojalla.* Opiskelijan oleskelulupa rajoittaa opiskelijan työntöön muina kuin loma-aikoina 20 tuntiin viikossa. Ulkomaalaisten opiskelijoiden työnteko tukisi kuitenkin opiskelijoiden sopeutumista suomalaisille työmarkkinoille. Pykälästä tulisi 1 momentin 1 kohdasta poistaa opiskelijan työntöön rajoitteet.

6 luku. Kansainvälinen suojelu

99 §. *Turvallinen turvapaikkamaa.* Jotta turvapaikkamenettelyn yksilöllinen tutkinta voidaan turvata, tulee turvallisen turvapaikkamaan ar-

viointi lähteä yksilö- ja tapauskohtaisesta harkinnasta. Mikään maa ei ole aina kaikissa tapauksissa kaikille turvallinen. Nämä seikat tulisi näkyä, ei pelkästään esityksen perusteluissa, myös itse lakitekstissä. Pykälän 1 momentin loppuun tulisi lisätä, että maan tulee noudattaa ihmisoikeussopimuksia niin, ettei hakijalla ole vainon tai vakavien ihmisoikeusloukkausten vaaraa. Lisäksi pykälään tulisi lisätä toinen momentti, jonka mukaan mitään maata ei tule määrittellä yleisesti kaikille turvallisesti turvapaikka- maaksi, vaan turvapaikkamaan turvallisuus tulee arvioida aina yksilöllisesti ja tapauskohtaisesti.

100 §. Turvallinen alkuperämaa. Turvallisen alkuperämaan määrittelyssä on samat ongelmat kuin edellä turvallista turvapaikkamaata koskevassa pykäläesityksessä. Turvallinen alkuperämaa on käsitteenä lisäksi kansainvälisoikeudellisesti tuntematon ja vastoin Geneven pakolais-sopimuksen 3 artiklaa, jossa kielletään syrjimästä ketään alkuperämaan perusteella. Pykälään tulisi lisätä toinen momentti, jonka mukaan mitään maata ei tule määrittellä yleisesti kaikille turvallisesti alkuperämaaksi, vaan alkuperämaan turvallisuus tulee arvioida aina yksilöllisesti ja tapauskohtaisesti. Lisäksi 3 momentiksi siirtyvää 2 momentin alkua tulisi uudelleen muotoilla niin, että siitä käy ilmi, että yksilöllisen ja tapauskohtaisen arvioinnin lisäksi turvallisuutta tulee arvioida momentissa kirjatuilla maata koskevilla yleisillä kriteereillä. Näin yksilöllinen ja tapauskohtainen arviointi on aina ensisijainen.

101 §. Ilmeisen perusteeton hakemus. Hallituksen esitykseen sisältyvässä 101 §:ssä säädetään siitä, milloin hakemus voidaan hylätä ilmeisen perusteettomana. Hallituksen esitykseen sisältyvän 101 §:n 3 kohta tulisi muuttaa niin, että viittaus 104 §:n määräaikaan poistetaan, koska 104 §:n 1 momentti ehdotetaan tässä lakialoitteessa poistettavaksi.

103 §. Hakemuksen tutkimatta jättäminen ja nopeutetun menettelyn käyttäminen. Turvapaikanhakijan oikeusturvan suojaamiseksi tulisi pois-

taa hallituksen esitykseen sisältyvä 103 §:n 1 momentin mahdollisuus jättää hakemus kokonaan tutkimatta, jos hakija on saapunut turvalliseen turvapaikkamaasta. Hallituksen esityksen esittämä muotoilu tarkoittaisi käytännössä sitä, että tutkittaessa turvallisesti luokitellusta turvapaikkamaasta tulleen hakijan hakemusta yksilöllistä arviointia ei aineellisesti ehdittäisi suorittaa. Pykälän 1 momentin 1 kohta tulisi poistaa.

Hallituksen esityksen 103 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaan, jos hakija on saapunut turvalliseen alkuperämaasta, käsitellään hakemus nopeutetussa menettelyssä. Jos hakemusta ei ole katsottu perusteettomaksi sillä perusteella, että hakija on saapunut turvalliseen alkuperämaasta (101 §), tulisi hakemus käsitellä normaalissa menettelyssä. Normaalin menettelyn tulisi turvapaikanhakijan oikeusturvan suojelemiseksi olla pääsääntö. Pykälän 2 momentin 1 kohta tulisi poistaa.

104 §. Menettely turvallisen turvapaikka- tai alkuperämaan ollessa kyseessä. Hallituksen esitykseen sisältyvässä 104 §:ssä säädetään menettelystä, jonka mukaan hakemus on ratkaistava seitsemän päivän kuluessa puhuttelupöytäkirjasta, jos katsotaan hakijan saapuneen turvalliseen turvapaikka- tai alkuperämaasta. Tämän lisäksi 2 momentin mukaan hakijalle annetaan paperi siitä, että hänen hakemustaan ei ole tutkittu aineellisesti. Pykälä on ristiriidassa esityksen 98.2 §:n yksilöllisen menettelyn vaatimuksen kanssa. Pykälästä tulisi poistaa 1 momentti. Lisäksi 2 momenttia tulisi muuttaa niin, että turvalliseen turvapaikkamaahan palautettavalle ulkomaalaiselle annetaan asiakirja, josta ilmenee, miksi hänen hakemuksensa on hylätty.

9 luku. Maasta poistaminen

145 §. Kuuleminen. Hallituksen esitykseen sisältyvässä 145 §:ssä säädetään kuulemisesta maasta poistamista harkittaessa. Pykälässä edellytetään vain aviopuolison kuulemista tällaisessa tilanteessa. Kuulemisiipiiri on liian suppea. Lapsen kuulemisesta lasta koskevassa asiassa

säädetään lain 6 §:ssä. Kuitenkaan määräys lapsen kuulemisesta silloin, kun tämän vanhempaa ollaan poistamassa maasta, ei sisälly lakiin. Lapsi tulisi lisätä pykälän kuulemispiiriin. Lisäksi kuulemisvelvollisuuden piiriin tulisi lisätä ulkomaalaisen maassa oleskelevat vanhemmat.

148 §. Käännyttämisen perusteet. Hallituksen esitykseen sisältyvässä 148 §:ssä säädetään käännyttämisen perusteista. Pykälän 1 momentin 8 kohdassa käännyttämisen edellytykseksi riittäisi pelkkä perusteltu syy epäillä ulkomaalaisen syyllistyvän rikokseen, josta on säädetty Suomessa vankeusrangaistus tai perusteltu syy epäillä ulkomaalaisen syyllistyvän toistuvasti rikokseen. Saman momentin 9 kohdassa ehdotetaan säädettäväksi mahdollisuus käännyttää ulkomaalainen sillä perusteella, että tämä on syyllistynyt rikokseen, josta on tuomittu rangaistus. Tämä säännös mahdollistaa esimerkiksi erilaisen liikenne rikkomuksien johdosta tapahtuvan käännyttämisen. 148 §:n 1 momentin 8 kohdan vankeusrangaistusvaatimusta tulisi täsmentää niin, että rikoksen tulee olla sellainen, josta on Suomessa säädetty enimmäisrangaistus vähintään yksi vuosi vankeutta. Kohta 9 tulisi muuttaa niin, että käännyttämisperusteena voi olla vain sellainen lainvoimainen tuomio rikoksesta, josta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään yksi vuosi vankeutta.

149 §. Maasta karkottamisen perusteet. Edellä esitetyin perustein samalla tavoin tulisi muuttaa 149 §:n 1 momenttia, jossa säädetään pakolaisen karkottamisesta rikosperusteella, koska nykyinen laki tältä kohdin edellyttää, että rikostuomio on lainvoimainen, eikä perusteluja lainkohdan muuttamiselle esitetä. Momentin 2 kohta tulisi muuttaa niin, että maasta voidaan karkottaa sellainen oleskeluluvalla maassa oleskellut ulkomaalainen, joka on saanut lainvoimaisen tuomion rikoksesta, josta on säädetty enimmäisrangaistuksena vähintään yksi vuosi vankeutta.

11 luku. Liikenteenharjoittajan velvollisuudet ja seuraamusmaksu

173 §. Liikenteenharjoittajan tarkastusvelvollisuus. Hallituksen esitykseen sisältyvä 173 §, jossa säädetään liikenteenharjoittajan matkustusasiakirjojen tarkastusvelvollisuudesta, ei sisällä minkäänlaista viittausta suojelun tarvetta koskevan arvioinnin merkitykseen. Pykälää tulisi muuttaa siten, että tarkastusvelvollisuutta ei ole unionin kansalaisen lisäksi mitä ilmeisimmin kansainvälistä suojelua tarvitsevan kohdalla.

175 §. Takaisinkuljetusvelvollisuus. Lakiesityksen 175 §:n 1 momentin 3 kohdassa velvoitetaan liikenteenharjoittaja kuljettamaan Suomesta käännytetty ulkomaalainen "mihin tahansa maahan, jonne hänen pääsynsä on taattu". Kohtaan tulisi lisätä tarkennus, jonka mukaan perustuslain 9 §:n 4 momenttia ja ulkomaalaislain 147 §:n palauttamiskieltoja tulee noudattaa tässäkin tapauksessa.

Pykälän 3 momentin takaisinkuljetusvelvollisuus ulotettaisiin nimenomaan turvapaikan tai muun kansainvälisen suojelun hakijoihin. Tämä asettaisi liikenteenharjoittajalle ankaran vastuun, jos Suomen viranomaiset päättävätkin olla myöntämättä suojelua. Takaisinkuljetusvelvollisuus tulisi poistaa. Momentin ensimmäisestä virkkeestä tulisi poistaa viimeinen lause.

179 §. Liikenteenharjoittajan seuraamusmaksu.

Hallituksen esitykseen sisältyvässä 179 §:ssä liikenteenharjoittajalle määrättävässä seuraamusmaksussa noudatettaisiin ankaraa vastuuta ja käännettyä todistustaakkaa. Kyse on kuitenkin rikosoikeudelliseen sanktioon verrattavan hallinnollisen seuraamuksen määräämisestä. Esitys on ongelmallinen sekä perustuslain 21 §:n että Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan mukaisen syyttömyysolettaman kannalta. Kuljetusyhtiöille aiheutuvista rahallisista seuraamuksista tulisi edelleen säädellä rikoslaisissa, ei ulkomaalaislaissa. Pykälä tulisi poistaa kokonaisuudessaan.

12 luku. Rangaistussäännökset

185 §. *Ulkomaalaisrikkomus.* Pykälään ehdotetut muutokset ovat teknisiä ja johtuvat lakialoitteeseen sisältyvästä ehdotuksesta poistaa 179 §.

13 luku. Oikeusturva

192 §. *Toimivaltainen hallinto-oikeus.* Pykälään ehdotetut muutokset ovat teknisiä ja johtuvat lakialoitteeseen sisältyvästä ehdotuksesta poistaa 179 §.

201 §. *Käännättämispäätösten täytäntöönpano.*

Hallituksen esitykseen sisältyvän 201 §:n mukaan käännätyspäätös voidaan panna täytäntöön valituksesta huolimatta joko heti tai kahdeksantena päivänä päätöksen tiedoksiantamisesta, ellei hallinto-oikeus kiellä täytäntöönpanoa. Kan-

sainvälistä suojelua hakevilla henkilöillä on korostunut oikeussuojan tarve heidän valitusasiansa koskiessa perustavaa laatua olevia perus- ja ihmisoikeuksia saada suojaa vainoa, kidutusta ja epäinhimillistä kohtelua vastaan. Muutoksenhakuoikeus, joka ei lykkää täytäntöönpanoa, jää teoreettiseksi. Vain menettely, jossa valittajaa ei saa poistaa maasta ennen kuin Helsingin hallinto-oikeus on tosiasiallisesti ehtinyt ottaa kantaa valitukseen ja täytäntöönpanokelpoisuuteen, turvaisi valittajan oikeuden tehokkaaseen muutoksenhakuineen. Lakiesityksen 201 §:n 2 ja 3 momenttia tulisi muuttaa niin, että päätös maasta poistamisesta voidaan panna täytäntöön vasta, kun hallinto-oikeus on ratkaissut täytäntöönpanon kieltämistä koskevan hakemuksen.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen:

Ulkomaalaislaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1—5 §
(Kuten HE)

6 §

Lain soveltaminen alaikäisiin

Tämän lain nojalla tapahtuvassa päätöksenteossa, joka koskee 18 vuotta nuorempaa lasta, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu sekä hänen kehitykseensä ja terveyteensä liittyvät seikat.

(2 ja 3 mom. kuten HE)

7—36 §
(kuten HE)

37 §

Perheenjäsen

Tätä lakia sovellettaessa perheenjäseneksi katsotaan Suomessa asuvan henkilön aviopuoliso sekä alle 18-vuotias naimaton lapsi, jonka huoltaja Suomessa asuva henkilö on. Jos Suomessa asuva henkilö on alaikäinen lapsi, perheenjäsen on hänen huoltajansa sekä alaikäinen sisarus. Perheenjäseneksi katsotaan myös samaa sukupuolta oleva henkilö, jos parisuhde on kansallisesti rekisteröity.

(2 mom. kuten HE)

38 §
(kuten HE)

39 §

Tomeentulovaatimus oleskelulupaa myönnettäessä

Oleskeluluvan myöntäminen edellyttää, että ulkomaalaisen toimeentulo on turvattu, jollei tässä laissa toisin säädetä. Toimeentuloedellytyksestä voidaan yksittäisessä tapauksessa poiketa, jos siihen on painava syy. Toimeentuloedellytystä ei sovelleta myönnettäessä oleskelulupa 6 luvun perusteella.

(2—5 mom. kuten HE)

Oleskelu, liikkuminen ja kauttakulku

40—53 §
(Kuten HE)

Edellytykset jatkoluvan ja pysyvän oleskeluluvan myöntämiseksi

54 §

Jatkoluvan myöntäminen

(1—4 mom. kuten HE)

Uusi määräaikainen oleskelulupa myönnetään uudella perusteella, jos ulkomaalaiselle voitaisiin myöntää ensimmäinen oleskelulupa tällä uudella perusteella. Ulkomaalaiselle, jolle on myönnetty tilapäinen tai jatkuva oleskelulupa perhesiteen perusteella, voidaan myöntää oleskelulupa perhesiteen päätyttyä sillä perusteella, että henkilöllä on kiinteät siteet Suomeen. Ulkomaalaiselle, jolle on myönnetty tilapäinen oleskelulupa opiskelua varten, voidaan myöntää oleskelulupa opiskelujen päätyttyä sillä perusteella, että henkilö etsii töitä Suomesta.

55 §

Jatkoluvan pituus

(1—3 mom. kuten HE)

Jos oleskelulupa myönnetään sillä perusteella, että henkilö Suomessa käytyjen opiskelujen

päätyttyä etsii töitä Suomesta, myönnettävän oleskeluluvan voimassaoloaika ei saa olla lyhyempi kuin kuusi kuukautta. (Uusi 4 mom.)

56 §

Pysyvän oleskeluluvan myöntäminen

Pysyvä oleskelulupa myönnetään ulkomaalaiselle, joka on jatkuvan oleskeluluvan saatuaan luvallisesti oleskellut maassa yhtäjaksoisesti kahden vuoden ajan, jos edellytykset, joiden perusteella ulkomaalaiselle myönnetään jatkuva oleskelulupa, ovat olemassa ja pysyvän oleskeluluvan myöntämiselle ei ole tässä laissa mainittuja esteitä. Oleskelua pidetään yhtäjaksoisena, jos ulkomaalainen on oleskellut Suomessa vähintään puolet oleskeluluvan voimassaoloajasta.

Kahden vuoden määräaika lasketaan maahan-tulopäivästä, jos ulkomaalaisella on maahan saapuessaan ollut oleskelulupa jatkuvaa maassa oleskelua varten. Jos oleskelulupaa on haettu Suomessa, kahden vuoden määräaika lasketaan ensimmäistä jatkuvaa maassa oleskelua varten myönnetyn määräaikaisen oleskeluluvan alkamis-päivästä.

Jos henkilö on saanut oleskeluluvan pakolaisuuden tai suojelun tarpeen perusteella, kahden vuoden määräaika lasketaan maahan-tulopäivästä.

57 §

Pysyvän oleskeluluvan myöntämisen esteet

Pysyvä oleskelulupa voidaan jättää myöntämättä, jos ulkomaalainen on saanut lainvoimaisen tuomion rikoksesta, josta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään yksi vuosi vankeutta.

(2 ja 3 mom. kuten HE)

Oleskeluluvan peruuttaminen ja raukeaminen

58—79 §
(Kuten HE)

80 §

*Rajoitettu työnteko muun oleskeluluvan kuin
työntekijän oleskeluluvan nojalla*

Oikeus tehdä ansiotyötä on ulkomaalaisella, jonka oleskelulupa on myönnetty:

- 1) opiskelua varten;
- 2) kutsun tai sopimuksen nojalla vierailevana opettajana, luennoitsijana, kouluttajana, konsulttina tai tutkijana työskentelyä varten, jos työ kestää enintään yhden vuoden;
- 3) yksittäisen ulkomailta maahan tuodun tai maasta ulkomaille vietävän koneen, laitteen, tuotantolinjan tai asiantuntijajärjestelmän toimitussopimukseen sisältyvän työn suorittamista varten, jos työ kestää enintään kuusi kuukautta;
- 4) yötä tai työharjoittelua varten, joka sisältyy valtioiden väliseen sopimukseen tai kansalaisjärjestöjen vaihto-ohjelmaan, jos työ tai työharjoittelu kestää enintään yhden vuoden; tai
- 5) maasta poistamisen estymisen vuoksi 51 §:n perusteella, kun ensimmäisen oleskeluluvan myöntämisestä on kulunut yksi vuosi.
(2 mom. kuten HE)

81—98 §
(Kuten HE)

99 §

Hakijan turvallinen turvapaikkamaa

Hakijalle turvalliseksi turvapaikkamaaksi voidaan hakemusta turvapaikkamenettelyssä ratkaistaessa katsoa valtio, joka ilman maantieteellistä varaumaa on liittynyt pakolaisten oikeusasemaa koskevaan yleissopimukseen (SopS 77/1968), kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevaan kansainväliseen yleissopimukseen (SopS 8/1976) sekä kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaiseen yleissopimukseen (SopS 60/1989) ja noudattaa niitä niin, ettei hakijalla ole vainon tai vakavien ihmisoikeusloukkausten vaaraa.

Mitään maata ei tule määritellä yleisesti kaikille turvalliseksi turvapaikkamaaksi, vaan tur-

vapaikkamaan turvallisuus tulee arvioida aina yksilöllisesti ja tapauskohtaisesti. (Uusi 2 mom.)

100 §

Alkuperämaan turvallisuuden arviointi

Hakijalle turvalliseksi alkuperämaaksi voidaan hakemusta turvapaikkamenettelyssä ratkaistaessa katsoa valtio, jossa hänellä ei ole vainon tai vakavien ihmisoikeusloukkausten vaaraa.

Mitään maata ei tule määritellä yleisesti kaikille turvalliseksi alkuperämaaksi, vaan alkuperämaan turvallisuus tulee arvioida aina yksilöllisesti ja tapauskohtaisesti.

Turvallisen alkuperämaan arvioinnissa tulee ottaa yksilöllisen ja tapauskohtaisen arvioinnin lisäksi huomioon:

- 1) toimiiko valtiossa vakaa ja demokraattinen yhteiskuntajärjestelmä;
- 2) onko valtiossa riippumaton ja puolueeton oikeuslaitos sekä vastaako oikeudenkäytön taso oikeudenmukaiselle oikeudenkäynnille asetettavia vaatimuksia; ja
- 3) onko valtio liittynyt keskeisiin kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin ja noudattaako valtio niitä ja onko valtiossa tapahtunut vakavia ihmisoikeusloukkauksia.

101 §

Ilmeisen tarpeeton hakemus

Hakemus voidaan hylätä ilmeisen perusteetomana, jos:

- 1) perusteeksi ei ole esitetty 87 §:n 1 momentissa tai 88 §:n 1 momentissa mainittuja taikka muita sellaisia perusteita, jotka liittyvät palautuskieltoihin;
- 2) hakijan ilmeisenä tarkoituksena on käyttää väärin turvapaikkamenettelyä:
 - a) antamalla hakemuksen ratkaisemisen kannalta keskeisistä seikoista tahallaan vääriä, harhaanjohtavia tai puutteellisia tietoja;
 - b) esittämällä väärennettyjä asiakirjoja ilman hyväksyttävää syytä;

c) vaikeuttamalla muulla vilpillisellä tavalla hakemuksensa perusteiden selvittämistä; tai

d) tekemällä hakemuksen maasta poistamis-menettelyn käynnistyttyä pitkittääkseen perusteita maassa oleskeluaan; taikka

3) hakija on saapunut turvallisesta turvapaikka- tai alkuperämaasta, jonne hänet voidaan palauttaa.

102 §
(Kuten HE)

103 §

Hakemuksen tutkimatta jättäminen ja nopeutetun menettelyn käyttäminen

Kansainvälistä suojelua koskeva hakemus voidaan jättää tutkimatta, kun hakija voidaan lähettää toiseen valtioon, joka Dublinin yleissopimuksen mukaan on vastuussa turvapaikkahakemuksen käsittelystä.

Kansainvälistä suojelua koskeva hakemus voidaan ratkaista nopeutetussa menettelyssä, kun

(1 kohta poist.)

(1 kohta kuten HE:n 2 mom:n 2 kohta)

(2 kohta kuten HE:n 2 mom:n 3 kohta).

104 §

Menettely turvallisen turvapaikkamaan ollessa kyseessä

(1 mom. poist.)

Turvalliseen turvapaikkamaahan palautettavalle ulkomaalaiselle annetaan asiakirja, josta ilmenee perustelut, miksi hänen hakemuksensa on hylätty.

105—144 §
(Kuten HE)

Maasta poistamista koskevat yleiset säännökset

145 §

Kuuleminen

Ulkomaalaiselle, hänen Suomessa olevalle aviopuolisolleen tai tähän rinnastettavalle, vanhemmille sekä lapsille, jotka täyttävät lain 6 §:ssä säädetyn kuulemisedellytyksen on varattava tilaisuus tulla kuulluksi häntä koskevassa käännyttämisestä, karkottamisesta tai maahantuloikiellon määräämisestä koskevassa asiassa.

146—147 §
(Kuten HE)

Maasta poistamisen perusteet ja maahantuloikielto

148 §

Käännyttämisen perusteet

Ulkomaalainen voidaan käännyttää, jos:

1) hän ei täytä 11 §:ssä säädettyjä maahantulon edellytyksiä;

2) hän kieltäytyy antamasta tarpeellisia tietoja henkilöllisyydestään tai matkastaan taikka antaa näistä vääriä tietoja;

3) hän on viisumia tai oleskelulupaa hakiesaan antanut henkilöllisyyttään tai matkaansa koskevia, viisumin tai oleskeluluvan myöntämiseen vaikuttaneita vääriä tietoja;

4) hän on lyhyen Suomessa oleskelunsa aikana saattanut itsensä kykenemättömäksi huolehtimaan itsestään;

5) hänen voidaan perustellusta syystä epäillä hankkivan tuloja epärehellisin keinoin;

6) hänen voidaan perustellusta syystä epäillä myyvän seksuaalipalveluja;

7) hän on ilman rajanylityslupaa ylittänyt rajan rajanylityspaikan ulkopuolelta tai rajanylityspaikan kautta aikana, jolloin rajanylityspaikka on ollut suljettu;

8) hänen voidaan tuomitun vankeusrangaisuksen perusteella tai muutoin perustellusta syystä epäillä syyllystyvän rikokseen, josta on

Suomessa säädetty enimmäisrangaistuksena vähintään yksi vuosi vankeutta;

9) hän on Suomessa oleskelunsa aikana saanut lainvoimaisen tuomion rikoksesta, josta on säädetty enimmäisrangaistuksena vähintään yksi vuosi vankeutta;

10) hänen voidaan aikaisemman toimintansa perusteella tai muutoin perustellusta syystä epäillä ryhtyvän Suomessa kansallista turvallisuutta tai Suomen suhteita vieraaseen valtioon vaarantavaan toimintaan; taikka

11) on tehty häntä koskeva kolmansien maiden kansalaisia koskevien maastapoistamispäätösten vastavuoroisesta tunnustamisesta annetun neuvoston direktiivin 2001/40/EY 1—3 artiklassa tarkoitettu maastapoistamispäätös.

(2 mom. kuten HE)

149 §

Maasta karkottamisen perusteet

Maasta voidaan karkottaa oleskeluluvalla oleskellut ulkomaalainen:

1) joka oleskelee Suomessa ilman vaadittavaa oleskelulupaa;

2) joka on saanut lainvoimaisen tuomion rikoksesta, josta on säädetty enimmäisrangaistuksena vähintään yksi vuosi vankeutta, taikka jonka tuomioistuin on todennut syyllistyneen toistuvasti rikoksiin;

3) joka on käyttäytymisellään osoittanut olevansa vaaraksi muiden turvallisuudelle; taikka

4) joka on ryhtynyt taikka jonka voidaan aikaisemman toimintansa perusteella tai muutoin perustellusta syystä epäillä ryhtyvän Suomessa kansallista turvallisuutta tai Suomen suhteita vieraaseen valtioon vaarantavaan toimintaan

(2 ja 3 mom. kuten HE)

150—172 §

(Kuten HE)

11 luku

Liikenteenharjoittajan velvollisuudet ja seuraamusmaksu

173 §

Liikenteenharjoittajan tarkastusvelvollisuus

Liikenteenharjoittajan on varmistettava, että sen Suomeen ilma-, maa-, rauta- tai vesiteitse Schengen-alueen ulkopuolelta kuljettamalla ulkomaalaisella, joka ei ole unionin kansalainen tai häneen rinnastettava eikä mitä ilmeisimmin kansainvälistä suojelua tarvitseva, on maahantuloon vaadittava matkustusasiakirja sekä vaadittava viisumi tai oleskelulupa.

174 §

(Kuten HE)

175 §

Takaisinkuljetusvelvollisuus

Jos ulkomaalainen käännytetään, ulkomaalaisen Suomeen kuljettanut liikenteenharjoittaja on velvollinen kuljettamaan hänet:

1) maahan, josta hänet on otettu kuljetettavaksi;

2) maahan, joka on myöntänyt ulkomaalaiselle hänen matkalla käyttämänsä matkustusasiakirjan; taikka

3) mihin tahansa maahan, jonne hänen pääsynsä on taattu, noudattaen perustuslain 9 §:n 4 momentin sekä ulkomaalaislain 147 §:n palauttamiskieltoja.

(2 mom. kuten HE)

Jos rajatarkastusviranomainen on sallinut ulkomaalaisen maahantulon, liikenteenharjoittajalla ei ole 1 momentissa säädettyä velvollisuutta.

176—178 §

(Kuten HE)

179 §

(poist.)

179—185 §
(Kuten HE:n 180—186 §)

186 §

Työntekijän oleskeluluvan myöntämisestä pidättäytyminen

Työvoimatoimisto voi tehdä päätöksen, että pidättäydytään työntekijän oleskelulupien myöntämisestä sellaisen työnantajan palvelukseen, joka itse tai edustajansa välityksellä on antanut viranomaiselle 185 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuja virheellisiä tai harhaanjohtavia tietoja. Päätös pidättäytymisestä tehdään määräajaksi tai toistaiseksi. Päätöstä ei voida tehdä, jos teosta on tuomittu rangaistus.

187—190 §
(Kuten HE:n 188—191 §)

191 §

Toimivaltainen hallinto-oikeus

Toimivaltainen käsittelemään 189 §:ssä tarkoitetun valituksen on se hallinto-oikeus, jonka tuomiopiirissä päätöksen tehneen viranomaisen toimialue on tai toimipaikka sijaitsee. Jos päätöksen tehneen viranomaisen toimialue käsittää

koko maan, toimivaltainen hallinto-oikeus on se, jonka tuomiopiirin alueella asianosainen asuu.
(2—4 mom. kuten HE:n 192 §:n 2—4 mom.)

192—199 §
(Kuten HE:n 193—200 §)

200 §

Käännättämispäätösten täytäntöönpano

(1 mom. kuten HE 201 §:n 1 mom.)

Jos päätös käännättämisestä on tehty 103 §:n 1 momentin tai pykälän 2 momentin 2 kohdan nojalla, päätös voidaan panna täytäntöön vasta, kun hallinto-oikeus on ratkaissut täytäntöönpanon kieltämistä koskevan hakemuksen.

Päätös, joka on tehty turvallisesta turvapaikasta tulleen ulkomaalaisen käännättämisestä 103 §:n 1 momentin nojalla tai sellaisen ulkomaalaisen käännättämisestä 103 §:n 2 momentin 1 kohdan nojalla, jonka hakemus on katsottu ilmeisen perusteettomaksi, voidaan panna täytäntöön vasta sen jälkeen, kun hallinto-oikeus on ratkaissut täytäntöönpanon kieltämistä koskevan hakemuksen.

201—213 §
(Kuten HE:n 202—214 §)

Helsingissä 13 päivänä kesäkuuta 2003

Rosa Meriläinen /vihr
Tarja Cronberg /vihr
Jyrki Kasvi /vihr
Anni Sinnemäki /vihr
Heidi Hautala /vihr
Kirsi Ojansuu /vihr

Osmo Soininvaara /vihr
Tuija Brax /vihr
Janina Andersson /vihr
Ulla Anttila /vihr
Erkki Pulliainen /vihr
Satu Hassi /vihr